

Szepesi Hajnal

Laudáció a Kovács Máté emlékének ápolásáért Emlékplakett átadása alkalmából

2024. november 11., MTA Könyvtár és Információs Központ, Budapest

Kovács Máté gazdag életútja során volt középiskolai tanár, könyvtáros, a közoktatást szervező államtitkár, egyetemi professzor. Több szempontból is az ifjúság, a jövő nemzedék tanára, nevelője, építője, tudósként a legtágabb és legnemesebb értelemben vett népművelés jeles képviselője. A róla elnevezett Emlékplakettet a Kovács Máté Alapítvány olyan személyeknek adományozza, akik Őt ezen hivatásban, küldetésben méltó módon követik. Szepesi Hajnal sokszínű gyakorlati és tudományos pályája, személyes habitusa alapján teljes joggal tekinthető a Kovács Máté-i örökség letéteményesének.

Szepesi Hajnal felvidéki eredetű család sarja, Kecskeméten született, 1940-től azonban Cegléden éltek, itt tett érettségit 1956-ban a Ceglédi Állami Kossuth Lajos Általános Gimnáziumban. Szakmai életútjára tekintve látható, hogy az alma mater olyan tudással ruházta fel, amely tudatosan, vagy akár csak utólagos indoklással, de jelentős hatással volt sorsa alakulására. Osztálya az első orosz tagozatos volt, így nem véletlenül választotta egyik szakjául e nyelvet. Orosz tanára és osztályfőnöke, Botka Ferenc (utóbb a Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtárának osztályvezetője, később a múzeum főigazgató-helyettese, majd főigazgatója) azonban nem csupán a szakválasztásában, hanem élete más területén is meghatározó impulzusokat hagyott benne. A túrázás szenvedélyét ültette el a fiatal lányban, aki már 1954. december 31-ére teljesítette is az Országos Kéktúrát. És éppen a túrázás volt az egyik első publikációja témája: az írás **Gólyák a hegyekben** címen jelent meg a Természetjárásban még 1955-ben. A ceglédi gimnázium magyartanára élményszerű óráinak emléke még az egyetemen is elkísérte, az önkéntesen vállalt latintanulás pedig – akkor még nem is sejthető módon – a későbbi könyvtár szakos stúdiumokban hasznosult. A fakultatív angolórák 1956-ban nyertek különös jelentőséget az életút kibontakozásában. A nyelvtan rejtelvei mellett tanára a forradalom idejére a szülői házba visszatért fiatal a város többi ifjú lakójával együtt irányította, Szepesi Hajnalt az újonnan alapított Nemzetőr című helyi lap szerkesztésébe is bevonta. Egyébként 1956-ban olvashatta a közönség első versét is a kecskeméti Katona József Társaság irodalmi és művészeti folyóiratának, a Kiskunságnak hasábjain. A Népújság ismertetése szerint a **Júniusi este** biztató ígéret, a kritikus pedig újabb verseket is várt a számára ismeretlen szerzőtől.

1957 telén indult újra az oktatás az ELTÉ-n, ekkor azonban az orosz szakosoknak másik diszciplínát kellett választaniuk, Szepesi Hajnal magyar szakja mellé – végül sikertelenül – az angolt választotta. Egy vele készült interjúból tudható, hogyan is gazdagodott a Könyvtártudományi Tanszék egy ígéretes hallgatóval: „Mentem bánatosan a folyosón, s megláttam a Könyvtártudományi Tanszékét. Bementem, jelentkeztem, fölvettek. Így magyar-könyvtár szakon végeztem”. Veni, vidi, vici – így is mondhatnánk. A sikeres stúdiumokkal kapcsolatban pedig jegyezzük meg, hogy az 1959/1960-as tanévben, a IV. évfolyamon Eötvös-alapi ösztöndíjban részesült.

Innen eredtek tehát a 74 éves koráig aktív, utóbb szakértőként, tanácsadóként oly sikeres szakmai működés és a közért tenni akaró segítő, támogató habitus

gyökerei: magyartanítás, könyvtárosság, testi-lelki egészség, közéleti szerepvállalás, modernség, az ifjúság felkészítése az életre, támogatása, a fiatalos lendület hosszú-hosszú időre megőrzése.

Az angyalföldi könyvtári gyakorlat után 1962-ben a pestlőrinci Szabó Ervin Fiókkönyvtár ifjú könyvtárosa a Magyar Ifjúságban fogalmazta meg ars poeticáját: „az irodalom-szeretet és a pedagógiai hajlam ebben a munkában tökéletes harmóniába kerülhet”. Főleg a gyermekekkel, fiatalokkal foglalkozó kollégák esetében van ez így.

Ekkoriban, az 1960-as évek első felében indult meg az a gyakorlati-tudományos és módszertani munka, amely vonatkozó publikációk hosszú sorában testesült meg számos hazai szakfolyóirat hasábjain (leginkább az Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatójában, a Könyv és Nevelésben, a Köznevelésben, a Szakmunkásnevelésben, valamint később a Módszertani Lapok Könyvtárhasználati füzetében).

A könyvtáros és az irodalmár vizsgálódási körének metszéspontjában áll a gyermek- és ifjúsági folyóiratok kérdésköre, Szepesi Hajnal önálló írásokat szentelt például a Dörmögő Dömötörnek és Kisdobosnak, a Kincskeresőnek, a Pajtásnak, illetve Az Én Újságomnak. A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet archívumában őrzik **Ifjúsági irodalom a Tanácsköztársaság idején** című datálatlan kéziratát.

Szepesi Hajnal szakírói érdeklődésében a könyvtári foglalkozások módszertana, a könyvtári órák és rendezvények megtartása a kiemelt terület, ennek egyik számára kedves és a jövő életre való felkészítésben nélkülözhetetlen területe az önálló tanulásra nevelés. Az 1970-es 1980-as évek fordulójától a szakmunkástanulók könyvtárhasználatra vezetésének, segítségének kérdése került látóköre középpontjába. A budapesti Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet (a rendszerváltozás után Tótfalusi Kis Miklós Nyomdaipari Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola) könyvtárostanáráként jegyezte többek között az **Így próbáltam megtanítani, a Kutató szakmunkástanulók és a Tanítsuk meg őket tanulni! az önálló tanulás lehetőségének megteremtése a szakmunkásképzőben** című közleményeket. A későbbi szakirodalomban „sokkönyvű oktatás” néven emlegetett pedagógiai metódus anticipációja az 1978-as, illetve 1984-es két írása: **"Hol van a bérc, és a vár fölötte...": térkép és útikönyvek az irodalomórán** és az **Egy téma komplex összefoglalása a könyvtárban: (a magyar reneszánsz)**.

Könyvtárostánári hitvallásából logikusan következett a könyvtárhasználati versenyek szervezésébe való bekapcsolódás, nem véletlenül írta róla a Könyvtári Levelező/Lap egyik 2007-es száma, hogy Szepesi Hajnal a Bod Péter Könyvtárhasználati Verseny országos zsűrijének örökös tagja.

A jövő generációját széles körben olvasóvá, önálló könyvtárhasználóvá nevelni azonban nem tudja csak egy-egy elkötelezett és különlegesen motivált könyvtárostánár, hanem elengedhetetlen, hogy a könyvtárhasználat oktatása a pedagógusképzés tematikájában is megjelenjen. Az iskolai könyvtárak megyei szakfelügyelőlétől pedig már az 1970-es években elvárták, hogy a tanári szak mellé szerezzék meg az egyetemi szintű könyvtáros diplomát is. Szepesi Hajnal a könyvtárostánárok képzése ügyének ekkoriban az Országos Pedagógiai Intézet munkatársaként volt áldozatos előmozdítója. Fontos összefoglalása olvasható **Könyvtárhasználati ismeretek oktatása a tanítóképzőkben** címen a Könyv és Nevelésben, de szerkesztője volt 1973-ban az **Iskolai könyvtárosok alapfokú tanfolyama** című tananyag-vázlatnak. Magukról a képzésekről, valamint azok

eredményeiről szintén beszámolt a szakajtóban például Vas vagy Hajdu-Bihar megye vonatkozásában. A rövidebb szakkikkek után 1979-ben Kamarás Istvánnal közösen adta közre a **Könyv és ifjúság** című tomust, ebben Szepesi Hajnal a **Legyünk otthon a könyvtárban** elnevezésű részt írta, ennek alfejezetei a következők voltak: **Barangolás a könyvállványok között, Tájékozódás a könyvek nyilvántartásában, Rejtjelek a katalóguscédulán, Ismerkedés a könyvekkel és a kézikönyvtárral, Folyóiratolvasás – tájékozottság.**

A következő esztendő, 1980 pedig egy újabb kiemelkedő módszertani összefoglalót eredményezett: az Arató Ferenc – Ballér Endréné – Csulák Mihály – Nagyszentpéteri Géza – Szepesi Hajnal szerzői gárda munkája a **Könyv és könyvtár az általános iskolában. Az önálló ismeretszerzés útja**, amelynek három tematikus kötete a **Kézikönyv az általános iskolai tanárok számára**, a **Kézikönyv az általános iskola magyar szakos tanárai számára** és a **Kézikönyv az általános iskola nem magyar szakos tanárai számára** címet viseli. A műben Szepesi Hajnal fejezetei a közművelődési könyvtárakkal és az ifjúsági mozgalommal való együttműködés formáiba vezeti be az olvasókat, és műve maradandó voltát igazolja, hogy majd 30 évvel később is alapműként hivatkoznak rá a szakkörök és a tehetséggondozás kapcsolata, a könyvtári/könyvtáros foglalkozások, valamint a különböző tematikájú, könyvtárban tartott szakkörök szempontjából is. A kiterjedt és szakmai berkekben jól ismert és elismert gyakorlati, valamint elméleti munkásság együttese okán lett az iskolai könyvtári szakterület hivatalos szakértőjévé.

Szepesi Hajnal szakirodalmi munkásságának további tematikus egysége a recenziók csoportja, ahol a hivatása iránt érdeklődő felkészült szakember olvasmányairól, az azokban megjelenő kérdésfelvetésekről való gondolatait fogalmazza meg. Könyvismertetést írt többek a teljesség igénye nélkül 1972-ben Rácz Aranka: **A gyermekek könyvtári ellátásának fejlődése. Nemzetközi történeti áttekintéséről**, 1975-ben a **Fiatalok a könyvtárban** elnevezésű kollektívól, amely az 1972. évi országos könyvtári pályázat "Közművelődési könyvtárak ifjúsági szolgálata" kérdéskör pályaműveit rendezte kötetbe Katsányi Sándor szerkesztésében. A Homor Tivadar – Mészáros Antal szerzőpárostól 1997-es könyvüket, **Az információ és az embert** recenzálta, Keresztúriné Lakatos Ilonával közösen mutatta be szintén 1997-ben Németh Ferencről az **Informatika 10-11 éveseknek** című kötetét a Tandemben.

A laudáció elején szó volt már a túrázásról mint Szepesi Hajnal életének fontos tevékenységéről. A már gyermekkorától aktív túrázó egyrészt hamar összekapcsolta e kérdést választott hivatásaival, fiatal tanár korától foglalkozott az ifjúság és a természetjárás kapcsolatával, illetve egyáltalán a fiatalok szabadidős tevékenységeivel. Számos írása jelent meg e kérdésben, illetve a túravezető-képzésről, de volt a Magyar Természetbarát Szövetség könyvtárosa is. 1968-ban a "Testnevelés és Sport Erdemes Dolgozója" kitüntetést ezen minőségében nyerte el. Életének e két területe kapcsolódott össze például 1997-ben a **„Szaktárgyi információszerzés könyvtárral”** pályázatában, ahol a budapesti helyismereti tantervhez illeszkedő feladatsorával részesült különdíjban.

Ezeken felül azonban volt 1971-ben az OPI munkatársaként az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1988-ban Kiváló munkáért elismerést kapott, 1993-ban tíznapos ukrajnai tanulmányútra nyert támogatást, 2007-ben az akkor húszéves Könyvtárostanárok Egyesülete adományozott neki életműdíjat, 2009-ben pedig a Magyar Kultúra Napja alkalmából Bibliotéka Emlékérmét vehetett át Szepesi Hajnal nyugalmazott könyvtárostánár. 2020-ban 32. alkalommal került megrendezésre a

Természetjárók Napja, itt Gábor Ignác-émlékéremben részesült. A színes személyiséghez apró adalék, hogy az Élet és Tudomány rejtvényein többször nyert könyvjutalmat a 2000-es években, de 1976-ban a Magyar Nemzet rejtvénypályázatán is sikerrel járt.

A Könyvtárostanárok Egyesületétől kapott elismerés kapcsán Bondor Erika így jellemezte: „Kiváló tanár, könyvtáros, munkatárs, munkaközösség-vezető, szakfelügyelő és főleg: igaz ember. A távlati gondolkodás és a gyakorlati szempontú megközelítés egyaránt erőssége látásmódjának. Megbízható szakmai tudását ma is kamatoztatja, aktívan dolgozik, és a fiatalabb kollégáknak is szívesen segít. A Bod Péter Könyvtárhasználati Versenyeknek hosszú évekig és ma is oszlopos zsűritagja.” Szép, sommás jellemzés.

Amilyen önzetlen odaadással oktatta-nevelte Kovács Máté a könyvtár szakos tanítványait, ugyanolyan széles spektrumban osztotta/osztja kincseit tanítványainak, fiatal olvasóinak és kollégáinak Szepesi Hajnal, a maga életével bizonyítva a könyv és könyvtár hatását, erejét, fontosságát a magyar társadalom és a magyar ifjúság életében.

A Kovács Máté Alapítvány, a Kuratórium és a magam nevében is nagy-nagy tisztelettel és szeretettel gratulálok az elismeréshez.

Budapest, 2024. november 11.

Pogányné Dr. Rózsa Gabriella
a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumának tagja,
a Szent István Tudományos Akadémia tagja
MH EK Tudományos Könyvtár, könyvtárvezető